

***LES INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES
A L'INTERIOR DE LA CATEDRAL DE TARRAGONA.
SEGONA CAMPANYA (JUNY-AGOST DE 2011)
RESULTATS PRELIMINARS***

El dia 27 de juny del present any es van iniciar la segona campanya d'intervencions arqueològiques a l'interior de la catedral de Tarragona. Els treballs van finalitzar el divendres 5 d'agost.

Els **objectius fonamentals** d'aquesta intervenció eren:

- Documentar possibles evidències arqueològiques de la primera fase constructiva de la catedral medieval i les seves successives fases constructives fins a l'actualitat.
- Documentar possibles evidències d'ocupació tardoromana i visigòtica en l'àrea de la nau central, del transsepte i a l'absis, tot prestant especial atenció a l'aparició de possibles restes de la catedral visigòtica.
- Conèixer la naturalesa estructural del temple romà en les àrees de la seva cel·la i la part posterior de l'edifici.
- Conèixer les evidències d'època romana contemporànies i precedents a les estructures del recinte de culte del *Concilium Provinciae* de la Hispania Citerior.

Els **resultats preliminars** de la intervenció són els següents:

A l'àrea de l'interior de l'absis de la Catedral s'ha pogut documentar la rasa de fonamentació que els constructors medievals realitzaren per bastir l'estructura de l'absis. A l'interior de la rasa s'ha recuperat ceràmica medieval del període de construcció. Recordem que l'erecció de la catedral va començar per l'absis, Una de les primeres notícies documentals data del 3 de març de 1167 quan Pere de Queralt disposa, testamentàriament, donar 1000 sous "*ad ecclesiam Sancte Teclae faciendam*". La següent referència data del 17 d'abril de 1171. És el testament de l'arquebisbe Hug de Cervelló en el que consta que llegà 500 sous "*ad opus ecclesiae incipiendum et ad officinas conicae faciendas, in eodem opere, sicuti tunc ordinaverat, expenderetur*".

Segons aquesta referència deduïm que l'obra de la catedral ja estava a punt d'iniciar-se. Vers l'any 1184, l'absis era ja totalment acabat. El sector no ha propiciat evidències estructurals d'època altimperial o època tardoromana o visigòtica.

Respecte al sector de la nau central s'ha pogut constatar la prolongació de la fonamentació del temple dedicat al culte imperial que ja fou trobada a la campanya de l'estiu de l'any 2010. Recordem que aquesta fonamentació estava realitzada amb la tècnica d'*opus caementicium* (morter fet amb calç, arena i pedres) i que tenia una profunditat de més de dos metres.

La fonamentació ha estat localitzada en tota l'extensió del sondeig, a uns 113 cm per sota del nivell de l'actual paviment i es prolonga per sota de l'actual presbiteri, fet que no ha permès localitzar el límit longitudinal del temple. Pel contrari si que podem constatar que el temple era més gran del que *a priori* es pensava, amb una longitud de més de 43 metres. En aquest sentit és possible que el temple de culte imperial pugui presentar una longitud de 46 o 47 metres de longitud d'acord amb les evidències arqueològiques i els nous resultats de les proves geofísiques recentment realitzades pel Dr. Albert Casas i el seu equip de la Universitat de Barcelona. En aquest sentit caldria pensar en un temple entorn als 47 m de longitud per 27 metres d'amplada, semblant a altres models de l'imperi. Cal pensar que el temple de *Mars Ultor* a Roma mesura 50 m de longitud per 36 metres d'amplada. En el cas de la Península, tot i que de cronologia posterior, podríem citar l'exemple del temple dedicat a Trajà a Itàlica (Santiponce, Sevilla) que és octàstil (de vuit columnes de façana) i que mesura 49 m de longitud per 29 d'amplada. La modulació resultant centra geomètricament el temple en mig de la plaça de l'àrea sacra.

La intervenció arqueològica també ha documentat la presència d'estratigrafia tardoromana i visigòtica sobre la plataforma de fonamentació del temple roma, fet que torna a evidenciar que el temple fou desmantellat a partir de la segona meitat del segle V iniciant-se un procés de transformació urbanística de tot el sector. No s'ha constatat cap evidència estructural arquitectònica o arqueològica que permeti pensar que en aquest espai es va bastir la catedral visigòtica.

Els constructors medievals van fer servir la plataforma de fonamentació romana per assentar els pilars de la nau central i bastir el paviment del temple catedralici. D'aquesta manera s'ha pogut documentar nivells de terres molt compactades que actuen com a nivells de circulació dels operaris que intervenen en la construcció de la catedral medieval i també com a nivells de regularització per suportar l'enllosat del paviment de la catedral. Aquests nivells s'han pogut datar donada l'aparició de dues monedes medievals, una corresponent a un òbol del rei Alfons I de la seca de Barcelona (1162-1196). Justament aquest rei llegà a la Catedral, per disposició testamentària, 300 sous anuals a les obres de la Seu fins que aquesta estigués acabada. L'altra moneda correspon a un diner de doblenc del rei Jaume I de la seca de Barcelona (1222-1246). També en aquests nivells ha aparegut un fragment de llàntia d'importació andalusina datada entre el segle XII i XIII que conserva íntegre el seu ble metàl·lic.

De la fase de la construcció de la catedral medieval ha estat localitzat un potent mur a peu de les escales del presbiteri actual que podria estar relacionat amb una estructura del projecte romànic o a una fonamentació de façana provisional de tancament de l'espai construït. També s'ha documentat un mur que podria actuar com a sabata entre els dos primers pilars de la nau central i que formen part de la sustentació del cimbori. També, amb la fase medieval, s'identifiquen una sèrie d'orificis circulars alineats d'uns 20 cm de diàmetre, propers a la sabata medieval, que podrien haver estat practicats per sostenir l'estructura de bastides per a la construcció de la Catedral. Aquests orificis apareixen sobre un nivell de circulació constructiu (paviment d'obres) i traspassen els nivells tardoantics per recolzar-se en la plataforma romana.

En el decurs dels treballs arqueològics també s'han pogut documentar restes d'enterraments corresponents a diferents arquebisbes, que des dels segle XIV foren enterrats en aquest espai de la nau central convertit en cor. Cal recordar que el sector de la nostra intervenció està ubicat entre el cadiram del cor, que és una obra del segle XV realitzada pel mestre Pere Gomar en temps de l'arquebisbe Pere d'Urrea. L'obra, en el seu moment, va costar 65.000 sous. En aquest àmbit i aprofitant la nau central, tota una sèrie d'arquebisbes hi van ser enterrats. Els prelatos estaven disposats en direcció a l'altar major seguint l'ordre següent: Joaquim de Santiyán (†1783), Pere d'Urrea (†1489),

Armanyà (†1803), Bartomeu Sebastián Aroyta (†1568), Roderic Tello (†1308), Josep Sanchiz (†1694), Joan Emmanuel d'Espinosa (†1679), Joan de Hoces (†1626) i Joan de Moncada (†1622).

L'any 1963, per voluntat del cardenal Benjamín Arriba y Castro i amb motiu del XIXè centenari de la vinguda a Espanya de l'apòstol Sant Pau es va reformar l'espai del cor per adaptar la Catedral a les noves necessitats litúrgiques i donar més amplitud a la nau central. Arran d'aquestes reformes, les sepultures dels prelats van ser traslladades a l'àmbit del presbiteri actual, que va ser ampliat per aquesta raó. També part del cadiram va ser traslladat al presbiteri.

El paviment del sector central del cor estava recrescut uns 50 cm i amb les reformes del 1963 va ser rebaixat per adaptar-lo al nivell de circulació de la resta de les naus. En aquest sentit, el paviment actual que ocupa el sector de l'excavació és fruit de la reforma del segle XX imitant les formes geomètriques del paviment medieval, datat entre els anys 1319 i 1327 i de l'exterior de la façana de la Catedral.

L'excavació ha exhumat l'estructura escapçada de la sepultura de l'arquebisbe Josep Sanchiz i al seu costat s'hi ha excavat parcialment la sepultura de l'arquebisbe Joan Emmanuel d'Espinosa. A l'interior encara hi apareixen petites restes de vestuari litúrgic, fragments de taüt que devia quedar del moment del trasllat de les restes a l'actual presbiteri. **També s'han documentat les restes molt alterades de les sepultures dels arquebisbes Joaquin Santiyán (1779- 1783) i Francesc Armanyà (1785-1803).**

Una de les peces més interessants trobades en els farciments constructius de l'enllosat, reposat l'any 1963, és una placa amb esmalt que la Sra. Lourdes de Sanjosé Llongueras, doctorant de la Universitat de Barcelona especialitzada en l'orfebreria medieval, ha tingut l'amabilitat d'examinar. **La peça en qüestió pertany a l'últim quart del segle XIV. És d'argent parcialment sobredaurat, gravat a la talla dolça i amb aplicació d'esmalt translúcid amb restes de color melat i verd maragda. Fa 4,2 cm de diàmetre.**

Es tracta de la representació de la Majestat de Crist o *Maiestas Domini* amb la figura de Crist entronitzat, beneint amb la mà dreta i portant el globus terraqüi amb l'esquerra, i assegut en el tron com a *Rex Glorïae*. La placa d'esmalt mostra Crist, amb la mirada greu, mirant vers l'infinit en un món només intel·ligible pels éssers superiors, com ho testimonien els estels que l'envolten, mentre que a la part inferior hi ha un testimoni en forma d'edifici que fa esment al món dels éssers humans.

En aquest context sobri, amb la imatge de Crist amb pervivències encara romàniques però, alhora, manifestant noves inquietuds de l'anomenat gòtic internacional, com la manera de pentinar els cabells, el seguiment ondulat dels plecs de la roba i una actitud més receptiva per l'ésser humà, fan que es pugui situar la seva cronologia en el darrer quart del segle XIV. La tècnica de la talla dolça emprada en aquesta placa i els colors dels esmalts, dels quals es conserven el melat més o menys degradat i el verd maragda, confirmarien la seva pertinença a l'obrador català.

Abans del 1936 el Tresor de la Catedral de Tortosa tenia un calze amb la seva patena, un conjunt que ha estat relacionat tradicionalment amb Benet XIII, conegut com a Papa Luna. Al centre de la patena s'hi acollia una placa circular d'esmalt amb la figura de Crist en majestat. Aquesta imatge mostrava una gran qualitat artística i és un referent per a l'anàlisi de la placa trobada a la Catedral de Tarragona que, possiblement, és deutora de la imatge principal. Llurs similituds són evidents, ambdues majestats mostren un mateix llenguatge estilístic amb un tractament molt similar dels nimbes, les ondulacions dels cabells, una mateixa manera d'entendre el dibuix dels ulls i les celles, i, en general, el tractament de la mateixa figura de la Majestat. En aquest context, s'ha de significar la importància d'aquesta troballa perquè són relativament poques les peces que han perviscut amb els colors originals dels esmalts.

Creiem que inicialment aquest placa hauria pogut formar part d'un calze o bé d'una patena i que, en una data posterior, hauria estat reutilitzada com a medalló pel seu valor simbòlic i la seva qualitat artística. Sembla factible que aquesta peça hauria format part de l'aixovar d'un bisbe, ja que s'ha localitzat en l'àmbit que antigament estava dedicat al soterrament de les dignitats episcopals de la Catedral de Tarragona.

Finalitzades les intervencions arqueològiques l'enllosat ha estat restituït sense cap incidència en les dates convingudes. S'inicia ara l'estudi en profunditat de les evidències exhumades.

Tarragona, 11 d'agost de 2011